

Tulevaisuuden kunta

- Suomeen lainsäädännön muodon saava kunta- ja palvelujärjestelmämalli, jossa on ratkaistu sekä palvelujen järjestäminen, että tuottaminen.

Nykymuotoinen kunta käynnistyi 150 vuotta sitten erottamalla pitäjä-seurakunnan kirkolliset tehtävät maallisista. Seurakunnat olivat Varsinais-Suomen keskiaikaisista pienkunnista, joiden koon taustana oli ollut pakanuuteen kääntyminen, kun kirkkoherran silmä vältti, Itä-Suomen maakuntaa suurempiin kuntiin, jotka vuorostaan tulivat pilkottaviksi kappeliseurakuntiin taloudellisista syistä; piikojen ja renkien käyttäminen kirkossa merkitsi työajan menettämistä, kun kirkkomatka ylitti tunnin hevosella tai veneellä!

Kunnan tehtävät laajenivat aluksi pienin askelin rokottamisesta ja tienpidosta nykyiseen hyvinvointivaltion tehtäväpalettiin. Pienet kunnat niukin naukin toteuttavat lakisääteisen minimin. Suuret kaupungit ovat vapaaehtoisesti hoitamassa reilusti monipuolista palveluvalikkoa.

Kunnan idea on pakkojäsenyyteen perustuva keskinäinen vakuutusyhdistys.

Kuntien tehtävien lisääminen on usein ollut valtion ja kuntien kauppa. Kansakoulut tehtiin pakollisiksi kunnallisiksi toimiksi vaihtokauppana valtion sitouduttua kuntien välisen tienpidon valtiollistamiseen. Kaupunkien ylläpitämät poliisilaitokset valtiollistettiin 1960-lukuun tultaessa. Valtiolliset lääninsairaalat lakkautettiin kuntainliittojen keskussairaaloiden tieltä. Kaikissa näissä siirroissa voiteluun käytettiin valtion rahoitusta.

Kuntien taloudellinen autonomia on hyvin näennäistä. Moni pieni, usein näivettyvä kunta jatkaa sinnittelyään valtion siirtomenojen avulla. Valtio-kunta-rajapinnassa on jatkuvasti erimielisyyksiä maksajasta tai rahoittajasta. Hyvänä esimerkkinä on työttömyydestä aiheutuvien kustannusten kohtaanto. Maksumiehiä löytyy työttömyysvakuutuksen työttömyysturvasta, kuntien sakkomaksuista pitkäaikaistyöttömyyden johdosta ja lopulta toimeentulotuestakin. Koko ajan on pientä peliä yksilölle suoritettavasta pienestä sosiaaliavusta.

Suuri kuntareformi odottaa tekijäänsä. Välttämätön sote-uudistus todennäköisesti toimii tienraivaajana. Jos pääkaupunkiseudun metropolialueen ulkopuolinen Suomi kykenee kokoamaan sosiaali- ja terveystalonsa 19 toimijaan, sen luonnollinen jatko on toteuttaa toisen asteen koulutus saman toimijan toimesta. Maankäyttö- ja kaavoitusasiatkin on järkevä keskittää samalle toimijalle, jolloin nykyisille peruskunnille jää tehtäväksi varhaiskasvatus ja peruskoulu. Kannattaako niitä varten sekä 19 toimijan rahoituksen kerääjiksi ylläpitää yli 200 kunnan verkostoa?

Toisin sanoen, jos sosiaali- ja terveystalot halutaan jatkossa täytöntöönpanna muun kuin valtionhallinnon toimesta, olisi kansalaisdemokratian kannalta tärkeää muodostaa 19 vahvaa kuntaa, joilla on verotusoikeus. Nykyrajaiset perinnekunnat voisivat seurakuntien kanssa muodostaa pitäjiä, joiden aluejohtokunnille suurkunta antaisi rahoitusta asukkaidensa aktivoimiseksi. Perustuslain 121 § muutetaan näin kuuluvaksi:

121 § Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto

Suomi jakaantuu *enintään 25 kuntaan*, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon.

Kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla.

Kunnilla on verotusoikeus. Lailla säädetään verovelvollisuuden ja veron määräytymisen perusteista sekä verovelvollisen oikeusturvasta.

Itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla. Saamelaisilla on saamelaisien kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään.

Toisena vaihtoehtona on esimerkiksi Ranskan kaltainen malli, jossa valtio huolehtii koko opetustoimesta ja sosiaali- ja terveystoimesta. Tämä merkitsisi kunnallisen verotusoikeuden voimakasta leikkaamista, jotta saadaan tilaa valtion tuloverotuksen kasvattamiseksi. Lopputulos on jokseenkin sama kuin edellisessä visiossa: kunnalla olisi vaakuna ja komeassa kunnantalossa perinnehuone.

Itse pitäisin, ottamatta kantaa metropolin ongelmakokonaisuuden ratkaisemiseen, 19 vahvan kunnan mallia niiden elinkelpoisuuden takia lopputulemana, olkoon polku päämäärään mikä tahansa. Isänmaalle aiheutuvien viivytystä johtuvien vaurioiden minimoimiseksi napakka liikkeellelähtö on kansalaisten etujen mukaista.

Meidän kuntapäätäjien omanapaisten ja -hyväisten etujen tallettaminen joutaa palkita kunniamerkillä.

Iikko B Voipio

Valtiot. lisensiaatti

Taipalsaaren kunnanvaltuuston puheenjohtaja